

על עצמם את הנצרות יכלו להגיע לקצונה בצבא הפרוסי, ורבים אכן עשו כך. גם וילהלם פרנקל, הטייס, היה בין המתנצרים, אבל עורכי הספר שלפנינו מציגים אותו כיהודי. (גם הנאצים ראו בו כמובן יהודי, אלא שהם ניסו להשכיח את זכרו).

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נסחפה יהדות גרמניה בגל של פטריוטיזם, ארגונים יהודיים מרכזיים קראו לחב" ריהם "לתרום כוחם למולדת אף מעבר למידה הנדרשת על פי החובה", ועיתונים יהודיים החלו לפרסם בהרחבה מעשי גבורה של חיילים יהודים. כמו בזמן מלחמות נפוליון קיוו גם הפעם יהודים רבים שהשירות הצבאי יסלול את הדרך להתקבלותם המלאה בחברה. ואולם כבר בשלבים המוקדמים של המלחמה טענו חוגים שמרניים ואנטישמיים. שהיהודים משתמטים מן הצבא ושגם אלה המשרתים בו ממלאים תפקידים עורפיים. בלחץ חוגים אלה הורה, באוקטובר 1916, שר המלחמה הפרוסי לערוך מפקד של החיילים היהודים. המפקד עורר זעם בקרב היהודים, אשר ראו בו בצדק צעד מפלה המטיל ספק בנאמנותם. איגוד יהודי גרמניה ערך סטטיסטיקה משלו, לפיה 12 אחוזים מן החיילים היהודים היו מתנדבים, 77 אחוזים שירתו בחזית, וקרוב ל-30,000 זכו לעיטורים. (מסרשימדת מקבל נתונים אלה כמהימנים, ואינו מביא כלל את הנתונים המנוגדים שפורסמו על-ידי אויבי היהודים). לאחר המלחמה קם איגוד חיילי החזית היהודים, שמנה כ-60,000 חברים, ושאחת ממטרותיו העיקריות הייתה להזים את התעמולה האנטישמית בדבר ההשתמטות היהודית בזמן המלחמה.

זמן קצר לאחר עליית הנאצים לשלטון סולקו היהודים מן הצבא. באפריל 1940 הוחלט על סילוקם של "בני תערובת יהודים מן הדרגה הראשונה" (כלומר, ששניים מתוך ארבעת סביהם היו יהודים); לעומת זאת, "בני התערובת מן הדרגה השנייה" (כלומר, שאחד מסביהם היה יהודי) הושארו בתפקידים ונקבע שבנסיבות מיוחדות ניתן לקדםם ולהסמיכם לתפקידי פיקוד. מסתבר שהפקודה לא בוצעה באורח עקבי שכן ביולי 1941 הוצאה פקודה שהורתה לסלק את "בני התערובת מן הדרגה הראשונה" שעוד נותרו בצבא, פרט לאלה מהם שהוכיחו עצמם בקרבות וזכו לאותות הצטיינות. בספטמבר 1942 ניתנה הוראה לסלק את כל בני הקטגוריה הזאת, אבל גם הפעם הוצאו כמה מן הכלל, שכן עוד באוקטובר 1944 (!) ראה הפיקוד העליון לנחוץ לאסור על הענקת אותות הצטיינות ל"בני התערובת מן הדרגה הראשונה". מסתבר שבעת רצח יהודי אירופה לחמו חיילים ממוצא יהודי בשורות הוורמאכט – נקודה המוצנעת על-ידי העורכים. יהודים, שזכו לעיטורים גבוהים במלחמת העולם הראשונה קיוו שלחיתם בשירותה של גרמניה תגן עליהם מפני רדיפות. ואמנם, בשלבים ההתחלתיים זכו לפעמים לוחמי חזית לשעבר ליחס מיוחד; אבל במהלך מלחמת העולם השנייה גורשו גם הם למחנות-ריכוז.

עורכי הספר מפרסמים בהבלטה מסמך צבאי מאוקטובר 1942, המסווג כסודי, אשר מוקיע קצינים גרמנים הממשיכים להתרועע עם חבריהם היהודים, כגון אותו קצין שנראה פעמים אחדות בחברת ידידו היהודי, קצין במלחמת העולם הראשונה, אשר חויב עתה לשאת את הטלאי הצהוב. אבל העורכים מודעים לכך שמדובר במקרים חריגים. על אף מגמותיו של הספר יש בו עניין בשל המסמכים והסקירות העובדתיות המתפרסמים בו.

חיילים יהודים בצבא הגרמני, 1945-1914

פרופ' ב"ז קדר*

Deutsche Jüdische Soldaten, 1914–1945. Im Auftrage des Bundesministeriums der Verteidigung. E.S. Mittler & Sohn: Herford und Bonn, n.d. 172 pp.

(חיילים יהודים בצבא גרמניה 1914-1945, יצא לאור על-ידי משרד ההגנה המערב גרמני).

כ-96,000 מבין 550,000 היהודים שחיו בגרמניה בימי מלחמת העולם הראשונה שירתו בצבא הגרמני, וכ-12,000 מתוכם נפלו תוך כדי שירותם. בשנת 1980 יזם משרד ההגנה של גרמניה המערבית תערוכה נודדת על חיילים יהודים אלה ועל רדיפתם תחת השלטון הנאצי. עתה מונח לפנינו ספר שפורסם על ידי המכון הגרמני לחקר ההיסטוריה הצבאית, אשר מכיל שבעה מאמרים וכן חלק מן התייעוד שהוצג בתערוכה. משתתפי הספר חוזרים ומבליטים את המספר הגבוה של החללים היהודים-הגרמנים במלחמת העולם הראשונה, ואחד מהם מעיר שמספרם גבוה ממספר היהודים שנפלו במלחמות ישראל מאז 1948.

התערוכה והספר מהווים חלק מן המאמץ להביא לידיעת הצבא והציבור האזרחי הגרמני את הפרק הזה שבתולדות יהודי גרמניה, כשאחת המטרות העיקריות היא – כדברי שר ההגנה הנוכחי וורנר, המופיעים בפתח הספר – "לתקן את התמונה המעוותת של האדם היהודי שהוצגה במשך שנים ארוכות על-ידי התעמולה הנציונל-סוציאליסטית". במסגרת מאמץ זה נקראו, עוד בראשית שנות השבעים, שני קסרקטינים של הצבא המערב-גרמני על שם לוחמים יהודים במלחמת העולם הראשונה: האחד על שם ד"ר לודביג פרנק, הצייר הסוציאליסטי ברייכסטאג שהתנדב לצבא עם פרוץ המלחמה ונפל זמן קצר אחר-כך בחזית הצרפתית, והשני על שם הטייס וילהלם פרנקל, שהפיל 16 מטוסי אויב ונפל בשנת 1917.

היסודית שבעבודות הכלולות בספר היא סקירתו של ההיסטוריון מאנפרד מסרשימדיט על מעמדם של היהודים בצבא הפרוסי-גרמני מאז מלחמות נפוליון ואילך. מסרשימדיט עומד על תקוותיהם של היהודים לשפר את מעמדם בצבא הפרוסי באמצעות השירות הצבאי, ועל כן העדיפו צעירים יהודים מפרוסיה לשרת בצבא הבאווארי. רק יהודים שקיבלו

* פרופ' להיסטוריה באוניברסיטה העברית בירושלים.